

بررسی رویکرد پلیس ایران به پیشگیری کیفری از جرائم

محمد علی عامری^۱، خدابخش کتولی‌نژاد^۲، سپهر میرعمادی^۳

از صفحه ۵۹ تا ۷۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۰۲

چکیده

هدف این پژوهش شناسایی رویکرد پلیس ایران به پیشگیری کیفری از جرائم کارکنان ناجا است. ماهیت تحقیق کاربردی، و از نظر روش توصیفی-پیمایشی است. نمونه آماری شامل ۲۹۲ نفر از کلیه فرماندهان و مدیران در سطح تهران و استانها می‌باشد که براساس روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. در میان عوامل پیشگیری کیفری، عامل "سرعت" با میانگین ۴/۰۸ و میانگین ۳۶ درصد فراوانی پاسخ بسیار زیاد در پرسشنامه، بیشترین مقبولیت را در میان فرماندهان ناجا داشته است و پس از آن، عامل حتمیت با میانگین ۳/۹ و میانگین ۳۳ درصد فراوانی پاسخ بسیار زیاد در پرسشنامه در رتبه دوم و در نهایت عامل شدت با میانگین ۳/۵ و میانگین ۱۹ درصد فراوانی پاسخ بسیار زیاد در پرسشنامه در رتبه سوم اهمیت و اولویت قرار می‌گیرد. با توجه به نتایج آماری و قرار گرفتن "استفاده از مشاوران خبره (حتی مشاوران بیرون از سازمان)" و "سرعت عمل در تعقیب و اقامه جرم علیه متهم (فرستادن سریع پرونده به مرجع قضایی)" در صدر اهمیت و تمرکز فرماندهان قرار داشت. مهمترین پیشنهاد عملیاتی برای بهبود برنامه‌ها و راهکارهای پیشگیرانه ناجا در پیشگیری کیفری از جرائم کارکنان، تمرکز تلاشها برای تکمیل بدون وقفه و با سرعت پرونده‌های تحقیقاتی برای فرستادن به مراجع قضایی و تثبیت وجود این رویکرد در سازمان است.

واژگان کلیدی

پیشگیری کیفری، پلیس ایران، پلیس و پیشگیری از جرائم

۱. استادیار مدیریت پیشگیری از جرم دانشگاه علوم انتظامی امین و عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا. رایانامه: m.ali.ameri.h@gmail.com

۲. استادیار امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی. رایانامه: KKatoly@gmail.com

۳. کارشناسی ارشد حقوق جزا دانشگاه شهید بهشتی (نویسنده مسئول). رایانامه: sepehr.miremadi@gmail.com

۱. مقدمه

تداوم کارکرد مؤثر نظام عدالت کیفری در هر جامعه به طور مستقیم به سطح اعتمادی وابسته است که مردم به آن دارند (بوآتنگ، ۲۰۱۲). پلیس به عنوان یکی از بنیانهای اصلی این نظام در صورتی که بخواهد با ظرفیت کامل به وظایف خود عمل کند، باید این سطح از اعتماد عمومی را حفظ کند. هنگامی که این اعتماد عمومی به نیروی انتظامی وجود داشته باشد و مردم این نیرو را مشروع و خادم بدانند با آن همکاری می‌کنند به طوری که مؤثر بودن عملیات پلیس را تضمین می‌کند. این مطلب شاید مهمترین جنبه ضرورت و اهمیت این پژوهش باشد.

حفظ سلامت کارکنان قوای انتظامی با بهره‌وری زیاد این نیروها هم ارتباط مستقیم دارد. نیروی پلیس به عنوان نیرویی که بناست به مبارزه با جرائم بپردازد و با مجرمان برخورد کند، اگر خود درگیر فساد و ارتکاب جرائم باشد، باید بخش عظیمی از نیروی خود را صرف مبارزه با این پدیده در درون خود کند؛ نیرویی که در اصل می‌تواند هزینه برقراری نظم و آرامش در جامعه شود. بنابراین این مطلب هم از دیدگاه دیگری اهمیت این پژوهش را روشن می‌کند.

به‌رغم اینکه این موضوع یعنی جرائم کارکنان پلیس و چگونگی پیشگیری از آن از زیربنایی‌ترین مباحث در بحث اجرای بهینه مأموریت پلیس است، پژوهشهای جامع و کافی کمتر در مورد آن انجام شده و بیشتر درباره گروه خاصی از جرائم یا به صورت موردی بوده است؛ بنابراین ضرورت این تحقیق را روشن می‌کند. اهمیت این دست از تحقیقات (تحقیقات مربوط به مباحث جرم‌شناسی و پیشگیری) هم در این است که موجب کاهش خسارات وارد شده به سازمان و همچنین کاهش هزینه‌های کشف و تعقیب مجرم و صدمات وارد شده به بزه‌کار می‌شود؛ چرا که رویکردهای پیشگیرانه علم جرم‌شناسی عموماً کم هزینه است. از آنجا که یکی از رویکردهای اصلی پیشگیری از جرم، پیشگیری کیفری به عنوان مجموعه تدابیر و اقداماتی است که هدف از آن کاهش جرم و بزه، ترس و ارباب در مجرمان برای عدم تکرار جرمهای بعدی، جلوگیری از مجرم شدن مجرمان بالقوه، تأدیب افراد جامعه بویژه مجرمان با هدف افزایش نظم و امنیت عمومی و فردی کاهش انگیزه‌ها و فرصتهای مجرمانه در افراد جامعه، دفاع از حقوق قربانیان جرم در چارچوب قانون است، پژوهش پیش رو به طور اختصاصی بر این قسم از پیشگیری از جرم متمرکز شده است. از سوی دیگر لزوم بررسی دقیق و عمقی این موضوع، و همچنین مبتنی بودن نتایج بر مبانی علمی و قابل دفاع، ضرورت این کار پژوهشی را روشن می‌کند.

بنابراین اهمیت کار تحقیقاتی این است که در صورت انجام نشدن کارهای پژوهشی از این دست و در نتیجه عدم جمع‌آوری داده‌های ضروری و مورد نیاز، ارتکاب جرائم توسط کارکنان

ناجا، کم شدن بهره‌وری این نیرو و از بین رفتن اعتماد عمومی و حاکمیت قانون حل نمی‌شود و چه بسا گسترده‌تر شود.

هم‌چنین است که دیگر ضرورت تحقیقاتی مانند این طرح، این است که به پیشبرد برنامه‌ریزی، نظریه پردازی، تدوین و اجرای برنامه‌ها و راهکارهای نوین پیشگیری کیفی برای جلوگیری و کاهش ارتکاب جرائم توسط کارکنان ناجا کمک، و به قویتر شدن نیروی پلیس کمک می‌کند.

۲. اهداف تحقیق

۱. شناسایی رویکرد اصلی پلیس ایران در پیشگیری کیفی از جرائم کارکنان
۲. شناسایی رویکردهای فرعی پلیس ایران در پیشگیری کیفی از جرائم کارکنان

۳. سؤالات تحقیق

۱. رویکرد پلیس ایران در پیشگیری کیفی از جرائم کارکنان چیست؟
۲. رویکردهای فرعی پلیس ایران در پیشگیری کیفی از جرائم کارکنان چیست؟

۴. پیشینه تحقیق

پژوهش‌های مختلفی در زمینه نقش کنترل، نظارت و پیشگیری از ارتکاب جرائم کارکنان در سازمانهای انتظامی صورت گرفته است که به شرح ذیل به آنها اشاره می‌شود:

زهروی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "طراحی مدلی برای پیشگیری از بروز تخلفات و جرائم فرماندهان و مدیران ناجا". هدف اصلی پژوهش دستیابی به الگوی نسبتاً مطلوبی برای پیشگیری از تخلفات و جرائم فرماندهان و مدیران ناجا است. سعی پژوهشگر علاوه بر نقد نظریات پیشگیرانه‌ای، که اغلب از سوی متفکران غربی اظهار شده، ارائه طرحی نو با استفاده از معارف قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام بوده است.

پارسایی (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان ارزیابی ساختارهای سازمانی پیشگیری از جرم در ایران را انجام داده است. هدف پایان‌نامه شناسایی ساختار سازمانی نهاد پیشگیری از جرم در نظام حقوقی ایران و شناسایی خلل و اشکالات است. روش تحقیق با روش آمار و اطلاعات در مورد میزان وقوع جرم، ارزیابی چالشها در اجرای مصوبات، و مصاحبه با کارشناس صورت گرفته است.

ذاکری، باقری و افشارپور (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان تأثیر خودکارآمدی در پیشگیری از

جرائم کارکنان ناجا (مورد مطالعه: کارکنان استان چهار محال و بختیاری) را انجام داده‌اند. پژوهش با هدف بررسی تأثیر خودکارامدی کارکنان نیروی پلیس بر پیشگیری از جرائم آنها انجام شده است. این پژوهش با استفاده از روش کمی، شیوه پیمایش و ابزار پرسشنامه انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد که بین متغیر خود کارامدی و پیشگیری از جرم کارکنان، تناسب مثبت و معناداری وجود دارد.

۵. مروری بر مبانی نظری پژوهش

۵-۱. پیشگیری

پیشگیری در لغت به معنای دفع، جلوگیری کردن، مانع گشتن و منع کردن آمده است (دهخدا، ۱۳۷۷، ص ۵۹۹۱)

پیشگیری از جرم، ساز و کار تأمین امنیت در جامعه است و راهبرد پیشگیری کاهش میزان بزهکاری در جامعه است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۱، ص ۱۱). یک تعبیر از پیشگیری از جرم، که می‌توان آن را تعبیر موسعی نیز دانست، تمام اقدامات قهرآمیز و غیر قهرآمیز است که با دو هدف پیشگیری خاص در جهت جلوگیری از تکرار جرم توسط شخص مرتکب و پیشگیری عام شامل بازدارندگی از طریق تهدید انجام می‌شود (میرخلیلی، ۱۳۸۸، ص ۳۴). هم‌چنین پیشگیری در سیاست جنایی نوین از دیدگاه سازمان ملل متحد، شورای اروپا و بسیاری از کشورها به معنای اتخاذ و اعمال اقدامات و تدابیر غیرکیفری و غیرسرکوبگر تعریف شده است (محسنی، ۱۳۹۰، ص ۳) و نیز نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در یک دستورالعمل اجرایی پیشگیری را این‌گونه تعریف کرده است: پیشگیری از وقوع جرم و تخلف به پیش‌بینی، شناسایی و بررسی خطر وقوع جرم و تخلف در سطح یگانهای ناجا و اتخاذ تدابیر و تمهیدات لازم به منظور کنترل و کاهش دامنه ارتکاب آنها اطلاق می‌شود (دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه تشویقی فرماندهان، ۱۳۹۲).

ماده ۱ لایحه پیشگیری از جرم نیز تعریف نسبتاً جامعی از پیشگیری از جرم ارائه کرده است: "پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از بین بردن یا کاهش آن، پیشگیری از جرم است" (نوروزی، بارانی، سر کشیکیان، ۱۳۹۲، ص ۲۱).

۵-۲. پیشگیری کیفری

پیشگیری از جرم مربوط می‌شود به حوزه‌ای از سیاستهایی که به وسیله افراد، اجتماعات، نهادهای غیردولتی و تمامی سطوح دولت به کار گرفته می‌شود تا عوامل مختلف اجتماعی و محیطی را هدف قرار دهند که احتمال وقوع جرائم را افزایش می‌دهد. رویکردهای مختلفی نسبت

به پیشگیری از جرم وجود دارد. این رویکردهای مختلف در زمینه تمرکز بر موارد مختلف، نظریات پشت آنها و اقداماتی که انجام می‌دهند با یکدیگر متفاوت است (زهروی، ۱۳۹۳، ص ۶۲). یکی از کلی‌ترین و اساسی‌ترین تقسیم‌بندیهای الگوهای پیشگیری، تقسیم آن به پیشگیری کیفری و غیر کیفری است (دادبان و آقایی، ۱۳۸۸، ص ۱۳۳).

در پیشگیری کیفری در دیدگاه‌های مقابل با جرم دو نوع واکنش موجود است: یکی مقابله یا پیشگیری کیفری در مقابل واکنش غیر کیفری است؛ یعنی شدت عمل کیفری یا افزایش مجازاتها و به عبارت دیگر افزایش هزینه کیفری جرم است؛ مثلاً مجازاتها را تشدید، و یا قرارهای تأمینی را لحاظ می‌کنند. در قانون حمورابی یا در اسلام (در حدود) تشدید کیفر صورت گرفته است؛ زیرا شارع عقیده دارد که شدت کیفر در ذات خودش بازدارنده است و افزایش شدت مجازات موجب بازدارندگی می‌شود. بنابراین در این دیدگاه کلاسیک فرض بر این است که شدت کیفر برای عدم تکرار کفایت می‌کند؛ زیرا هدف شارع این است که تا جایی که امکان دارد مجازاتها اعمال نشود؛ چون ذهنیت شارع این است که عده زیادی را از ارتکاب جرم منصرف می‌کند. با توجه به اینکه حدود، جنبه امضایی دارد، اصولاً در آن دوران بر شدت کیفر تأکید می‌شد؛ زیرا شدت کیفر حالت بازدارندگی دارد؛ یعنی هدف شارع برای تهدید و بازدارندگی از تشدید کیفر بهره می‌گرفت؛ پس شدت مجازات و شدت عمل ملاک بود. توسل به کیفر و مجازات سخت از ویژگیهای دیرینه سیاست کیفری جوامع برای ایجاد رعب و وحشت در افراد مستعد بزهکاری و جلوگیری از ارتکاب جرم افراد مجرم است. برخلاف تصور، این روش به دوران حاکمیت کلیسا و یا عصر روشنگری اختصاص ندارد. این رویکرد از زمان تشکیل اجتماعات بشری تا به امروز حول محور این توجیه چرخیده است که کیفر باید موجب تنبیه و بازدارندگی مجرم و تنبه بزهکاران بالقوه شود. امروزه پیشگیری کیفری در جرم‌شناسی حول محوریت فرد قرار دارد و از دیدگاه تأدیبی و اخلاقی با پدیده جرم برخورد می‌کند؛ اما در گذشته و در دوران اولیه، که می‌توان به دوره انتقام دسته‌جمعی و شخصی در افراد اشاره کرد، هدف از اعمال مجازات و کیفر، بیشتر جنبه انتقامی داشت؛ با این حال وجود جنبه پیشگیری نیز از نظرها دور نبوده است؛ زیرا انتقام گیرندگان، جلوگیری از تکرار چنین وقایعی را در مورد خود و یا افراد قبیله‌شان مدنظر داشتند (نجفی توانا، ۱۳۸۴، ص ۵۲).

یکی از ویژگیهای تأثیرگذار این عامل در این زمینه، یعنی شدت عمل در پیشگیری کیفری، بحث اعلان عمومی و انتشار حکم بزهکاران است. انتشار حکم می‌تواند با دارا بودن ویژگی بدنام کنندگی از ویژگی پیشگیرانه برخوردار شود؛ چرا که افراد به حفظ آبرو و حیثیت خود علاقه دارند؛ بنابراین در صورت انتشار حکم محکومیت فرد از نزدیک شدن دوباره به بزه منصرف خواهد شد

(رستمی، زارع، ۱۳۹۲، ص ۱۴۷). هم‌چنین این راهکار، افراد دیگر را هم که به طور بالقوه احتمال بزهکاریشان می‌رود از ارتکاب جرم باز می‌دارد؛ پس انتشار حکم می‌تواند هم به صورت عام و هم به صورت خاص مفید باشد (رستمی و زارع، ۱۳۹۲، ص ۱۴۸ - ۱۵۰).

درباره ارائه تعریف از پیشگیری کیفری می‌توان بیان کرد که پیشگیری کیفری، مجموعه تدابیر و اقداماتی است که هدف از آن کاهش جرم و بزه، ترس و ارعاب در مجرمان برای عدم تکرار جرم‌های بعدی، جلوگیری از مجرم شدن مجرمان بالقوه، تأدیب افراد جامعه بویژه مجرمان با هدف افزایش نظم و امنیت عمومی و فردی کاهش انگیزه‌ها و فرصت‌های مجرمانه در افراد جامعه، دفاع از حقوق قربانیان جرم در چارچوب قانون است. این نوع از پیشگیری، گرچه به تنهایی پاسخگوی نیازهای اجتماعی و امنیتی جامعه نیست، با ادغام زمینه‌های پیشگیرانه غیرکیفری از جرم و استفاده از هر دو عنصر در کنار هم می‌تواند عامل مهمی در زمینه کاهش جرم را در اجتماع فراهم سازد (بیات، شرافتی‌پور و عبدی، ۱۳۸۷، ص ۳۰).

پیشگیری کیفری، که بر مبنای ارائه تعریفی عام از پیشگیری می‌تواند یکی از انواع پیشگیری به شمار آید از طریق وضع کیفر و ویژگی‌های ارعابی و بازدارنده آن می‌کوشد تا از یک سو نسبت به مجرم امکان تکرار جرم را از بین ببرد و از سوی دیگر با تأکید بر ویژگی‌های ارعابی کیفر، انگیزه مجرمان احتمالی را برای ارتکاب جرم کاهش دهد. بازدارندگی یکی از مفاهیم اساسی در این نوع از پیشگیری است؛ به این معنا که مجازات‌ها باید به گونه‌ای وضع شود که مانع ارتکاب دوباره جرم شود. گذشته از مفاهیم کلیدی مجازات و بازدارندگی، فوریت و سرعت شناسایی، تعقیب و دستگیری نیز از اهمیت بسیاری در پیشگیری کیفری برخوردار است. در واقع به مانند پیشگیری موقعیت‌مدار در اینجا نیز فرض اصلی بر حسابگر بودن مجرم است. بنابراین تعقیب و مجازات باید به گونه‌ای باشد که مجرم حسابگر را به این نتیجه برساند که منافع ارتکاب جرم به دلیل شدت، دقت و سرعت واکنش کیفری خطر بسیار زیادی دارد؛ به عبارت دیگر، پیشگیری کیفری به دنبال این است که با وضع کیفر و ویژگی‌های ارعابی و بازدارنده آن، هم مجرمان فعلی را از تکرار جرم و هم مجرمان بالقوه را از ارتکاب جرم باز دارد. مفهوم بازدارندگی^۱ از مفاهیم کلیدی این نوع پیشگیری است. این سرعت عمل در تمامی مراحل مربوط به مقابله با جرم یعنی تعقیب جرم، کشف، رسیدگی و اجرای مجازات‌های کیفری و احیاناً اداری باید رعایت شود تا حداکثر اثربخشی را داشته باشد (وروایی و محبی، ۱۳۹۴، ص ۶۰۹). سرعت عمل در فرایند کیفری بویژه در مرحله اجرای حکم می‌تواند سختگیر بودن دستگاه قضایی را نسبت به بزهکاری، آشکار، و

برای همگان محسوس کند. از سوی دیگر هرچه فاصله ارتکاب جرم و فرایند مقابله با آن کوتاهتر باشد، راحت تر می توان میان این دو رابطه علت و معلولی ایجاد کرد (نیازپور، ۱۳۸۹، ص ۳۶۵).

در کنار آن، ویژگی تأثیرگذار دیگر، قاطعیت (حتمی بودن) در تعقیب جرم است که بر مبنای اصل محاسبه‌گری بزهکار، می‌تواند آنان را از ارتکاب جرم باز دارد و هزینه آن را افزایش دهد^۱ (قاسمی، ۱۳۸۸، ص ۱۹۳). رعایت این ویژگی در تمامی مراحل مقابله با جرم مانند ویژگی سرعت الزامی است (ورویایی و محبی، ۱۳۹۴). این ویژگی در واقع نشاندهنده میزان واقعی مجازاتی است که در صورت ارتکاب جرم بر مجرم تحمیل خواهد شد؛ پس هرچه قطعیت یا حتمیت تعقیب، کشف، رسیدگی و اعمال مجازاتها بیشتر باشد، اثر پیشگیرانه آن هم بیشتر است (آشوری، صبوری‌پور، ۱۳۹۴، ص ۳).

پیشگیری کیفری به دو دلیل دارای اهمیت است: یکی "پیشگیری عام"، که در این نوع پیشگیری، جنبه ارعایی و تهدید کیفری موجبات دوری مرتکبان بالقوه از علل مجرمانه را فراهم می‌سازد. در پیشگیری عام، ایجاد ترس و ارعاب، تهدید و کیفر و نگرانی از دست دادن اعتبار برای همه کسانی مطرح است که به صورت بالقوه آمادگی ارتکاب جرم را دارند. این سطح از پیشگیری، عموم افراد جامعه را افرادی در نظر می‌گیرد که بالقوه برای ارتکاب جرم آمادگی دارند؛ بنابراین کوشش می‌شود از طریق آگاهی عمومی از ارتکاب جرم در افراد جلوگیری شود ضمن اینکه جنبه ارعایی و تهدید نیز از نظر دور نگه داشته نمی‌شود. پیشگیری عام پیشگیری جرم‌مدارانه است و محور آن بر نقش بازدارندگی ارعاب انگیزی و عبرت آموزی کیفری بر عموم مردم استوار است. در این نوع از پیشگیری تلاش شده است تا با وضع قوانین تعیین کیفر و اجرای آن در مورد مجرمان از ارتکاب اولیه جرائم توسط افراد جامعه جلوگیری شود. (مجموعه پیشگیری از جرائم معاونان انتظامی ناجا، ۱۳۸۴، ص ۲).

جنبه دیگر این نوع از پیشگیری، "پیشگیری خاص" است. اثری که مجازات در بازدارندگی مجرم از دست زدن دوباره به جرم دارد، پیشگیری خاص نامیده می‌شود. در این نوع از پیشگیری از جرائم سعی می‌شود با تحمیل مجازات بر مجرم و تنبیه او و رنج سختی حاصل از مجازات از ارتکاب دوباره همان جرم یا جرائم دیگر پرهیز شود. بنابراین جلوگیری از ارتکاب جرم و ترس در کسانی که قبلاً مرتکب جرم شده‌اند، مهمترین هدف در پیشگیری خاص است. در تحقق پیشگیری باید کوشش کرد تا مجرم، چه از طریق تهدید و چه از طریق اصلاح، بازدارندگی و بازسازی اجتماعی دیگر مرتکب جرم جدید نشود. بنابراین نقش فایده‌گرا و پیشگیرانه کیفر می‌تواند جنبه سه گانه به خود گیرد: عبرت آموزی، انطباق‌پذیری دوباره اجتماعی یا طرد مجرم.

سرانجام درباره پیشگیری کیفری باید بیان کرد که در هیچ جامعه‌ای حذف حقوق کیفری قابل تصور نیست؛ چرا که در مطلوبترین جامعه‌ها، باز نقض ارزشها صورت خواهد گرفت. بنابراین همواره به تعیین ارزشهای مورد توجه جامعه و ایجاد ضمانت اجرایی مناسب آن نیاز است. در مجموع از نظر اهمیت، پیشگیری کیفری متأخر از پیشگیری غیرکیفری است؛ زیرا کیفر همواره به عنوان تنها ضمانت اجرایی پیشگیری از جرم مطرح بوده است (وروایی و محبی، ۱۳۹۴، ص ۵۴). جندلی در تعریف دیگری اعتقاد دارد پیشگیری کیفری به طور کلی به اقدامات پیشگیرانه پس از وقوع جرم می‌پردازد. در این بحث، ابتدا کارکرد پیشگیری عمومی مطرح است که بر اساس آن کیفر و مجازات مرتکب باید عبرت همه کسانی باشد که ممکن است از اندیشه به عمل گذر کنند و مرتکب جرم شوند. سپس کارکرد پیشگیری خاص یعنی کیفر مرتکب به گونه‌ای مطرح می‌شود که موجب انصراف وی از تکرار رفتارهای مجرمانه‌اش شود. در این حالت، فرض این است که هرچه مجازات شدیدتر باشد، اثر بازدارندگی آن بیشتر خواهد بود. سرانجام سومین کارکرد خنثی‌سازی است. این کارکرد به دنبال کاهش توان و امکان ارتکاب رفتار مجرمانه به صفر می‌باشد، خواه به صورت موقت و خواه دائم؛ به عنوان مثال، کیفر مرگ و زندان ابد ابرازی است برای سلب توان ارتکاب و قرار دادن در حالتی که دیگر توان صدمه زدن نداشته باشد (جندلی، ۱۳۹۳، ص ۳۴).

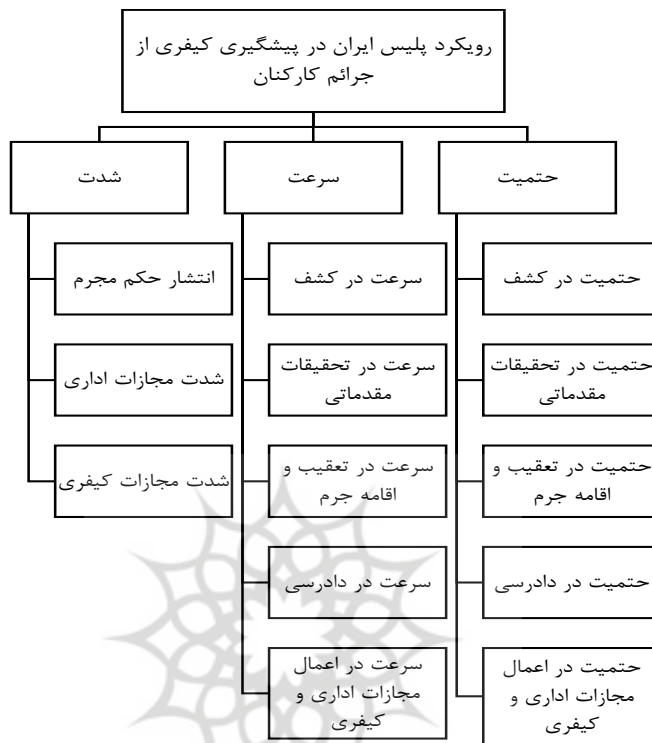
نظام عدالت کیفری همچنان به دنبال این است که از طریق دخالت‌های کیفری به پیشگیری دست یابد؛ اما این دخالت کیفری پیشگیری باید با توجه به گونه‌های جرائم متفاوت باشد؛ به عبارت دیگر، عدالت اقتضا می‌کند که حقوق کیفری در اصول، رویکرد و پاسخهای خود بر پایه تحولات همه جانبه اجتماعی، علمی و حقوق بشر سده ۲۱ بازنگری و بسیاری از آنها را در قالب راهبردی افتراقی باز تعریف کند (ابراهیمی و صفایی، ۱۳۹۴، ص ۲۲).

۳-۵. کارکنان پلیس

طبق قانون استخدامی نیروی انتظامی سال ۱۳۸۲ کارکنان این نیرو عبارتند از: کسانی که برابر شرایط و مقررات مندرج در این قانون و یا قانون خدمت وظیفه عمومی به خدمت پذیرفته می‌شوند و عبارتند از: (۱) پایور (۲) پیمانی (۳) وظیفه.

کارکنان پایور به کسانی اطلاق می‌شود که برای خدمت مستمر در نیروی انتظامی استخدام می‌شوند و عبارتند از: انتظامی، کارمند و محصل (قانون استخدامی نیروی انتظامی، ۱۳۸۲، ماده ۹ و ۱۰). کارکنان پیمانی به کسانی اطلاق می‌شود که خدمت پیمانی را به صورت انتظامی یا کارمندی برابر مقررات مندرج در قانون انجام می‌دهند (قانون استخدامی نیروی انتظامی، ماده ۱۴).

کارکنان وظیفه هم کسانی هستند که مطابق قانون خدمت وظیفه عمومی در یکی از دوره‌های ضرورت، احتیاط و ذخیره مشغول خدمت هستند (قانون استخدامی نیروی انتظامی، ماده ۱۵).

شکل (۱): الگوی مفهومی رویکرد پلیس ایران در پیشگیری کیفی از جرائم کارکنان

۶. روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر مبنای رویکرد روش‌های آمیخته (ترکیبی) انجام شده است. مطالعه به روش‌های ترکیبی، مستلزم گردآوری و تحلیل داده‌های کمی و کیفی در یک مطالعه است که در آن داده‌ها به صورت همزمان یا متوالی گردآوری می‌شوند و تلفیق داده‌ها در یک یا چند مرحله از پژوهش صورت می‌پذیرد. بر مبنای این راهبرد، اول داده‌های کیفی و متعاقب آن داده‌های کمی گردآوری و تحلیل شدند. یافته‌های تحلیل کیفی شکل‌دهنده و اثرگذار بر بخش کمی است. این طرح پژوهش هنگامی مورد استفاده قرار می‌گیرد که پژوهشگر می‌کوشد به کشف و فهم عمیقی از پدیده اصلی، "مطالعه رویکرد پلیس ایران به پیشگیری کیفی از جرائم کارکنان" بپردازد. (کرسول و همکاران، ۲۰۱۰). در واقع در این پژوهش، محقق با ترکیب جنبه‌های مثبت تحقیقات کیفی و کمی موضوع مورد نظر را مورد مطالعه قرار داده است.

در بخش کیفی، جهت شناسایی مؤلفه‌های اصلی پرسشنامه‌های تحقیق از نظر خبرگان نیروی انتظامی (فرماندهان و مدیران) و خبرگان دانشگاهی در رشته حقوق، در کنار منابع کتابخانه‌ای استفاده شد. بخش کمی جامعه آماری تحقیق را مدیران و فرماندهان ستاد نیروی انتظامی مراکز استان تشکیل می‌داد که برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز تحقیق با تکمیل پرسشنامه‌ها، محقق را یاری رساندند. در بخش کمی پژوهش، می‌توان این پژوهش را برحسب هدف در زمره تحقیقات کاربردی؛ بر حسب نحوه گردآوری داده‌ها از نظر توصیفی، بر حسب نوع تجزیه و تحلیل‌های آماری و سنجشی در زمره تحقیقات توصیفی (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۸۴) به حساب آورد. با توجه به آنچه گفته شد توالی روش انجام پژوهش آمیخته در این تحقیق از روش کیفی به کمی بوده است.

۷. اطلاعات جمعیت‌شناختی

پیش از پاسخگویی به سؤالات پژوهش، ویژگیهای توصیفی نمونه آماری ارائه می‌شود تا وضعیت روشن‌تری از داده‌ها به دست آید.

جدول (۱): توزیع فراوانی سن پاسخگویان

دامنه سنی	فراوانی	درصد
سن ۵۰ سال و بیشتر	۱	۰/۳
بین ۵۰-۴۰ سال	۲۰۰	۶۸/۵
بین ۴۰-۳۰ سال	۸۵	۲۹/۱
کل	۲۸۶	۹۷/۹
بدون پاسخ	۶	۲/۱
جمع کل	۲۹۲	۱۰۰

نتایج جدول نشان می‌دهد که ۰/۳ درصد پاسخگویان در دامنه سنی ۵۰ سال و بیشتر، ۶۸/۵ درصد در دامنه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال و ۲۹/۱ درصد در دامنه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال هستند؛ در ضمن، ۱/۲ درصد سن خود را گزارش نکرده‌اند.

جدول (۲): توزیع فراوانی تحصیلات پاسخگویان

درصد	فراوانی	تحصیلات
۲/۴	۷	دکتری
۴۴/۲	۱۲۹	کارشناسی ارشد
۵۲/۱	۱۵۲	کارشناسی
۱/۴	۴	دیپلم
۱۰۰	۲۹۲	کل

نتایج جدول نشان می‌دهد که ۲/۴ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات دکتری، ۴۴/۲ درصد کارشناسی ارشد و ۵۲/۱ درصد کارشناسی و ۱/۴ درصد دیپلم هستند.

جدول (۳): توزیع فراوانی سابقه خدمتی پاسخگویان

درصد	فراوانی	سابقه خدمتی
۳/۱	۹	۳۱ سال و بیشتر
۲۴/۳	۷۱	بین ۲۶ تا ۳۰ سال
۲۴/۷	۷۲	بین ۲۱ تا ۲۵ سال
۴۱/۱	۱۲۰	بین ۱۶ تا ۲۰ سال
۶/۸	۲۰	بین ۱۰ تا ۱۵ سال
۱۰۰	۲۹۲	کل

نتایج جدول نشان می‌دهد که ۳/۱ درصد پاسخگویان بیش از ۳۰ سال سابقه خدمت دارند، ۲۴/۳ درصد بین ۲۵ تا ۳۰ سال، ۲۴/۷ درصد بین ۲۰ تا ۲۵ سال، ۴۱/۱ درصد بین ۱۵ تا ۲۰ سال و ۶/۸ درصد بین ۱۰ تا ۱۵ سال سابقه خدمتی دارند.

جدول (۴): یافته‌های توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار عوامل پژوهش

عوامل	میانگین	انحراف معیار
عوامل شدت از بعد پیشگیری کیفری	۳/۵۱۹۹	۰/۷۳۲۳۸
عوامل حتمیت از بعد پیشگیری کیفری	۳/۹۶۷۳	۰/۵۸۰۷۱
عوامل سرعت از بعد پیشگیری کیفری	۴/۰۷۸۰	۰/۵۸۹۷۸

نتایج جدول نشان می‌دهد که میانگین عامل شدت از بعد پیشگیری کیفری برابر ۳/۵۱، میانگین عامل حتمیت از بعد پیشگیری کیفری برابر ۳/۹۶، میانگین عامل سرعت از بعد پیشگیری کیفری برابر ۴/۰۷ است؛ در ضمن انحراف معیار هر یک از عوامل ابزار پژوهش در جدول ارائه شده است.

جدول (۵): توزیع درصد فراوانی گویه‌های پرسشنامه پژوهش

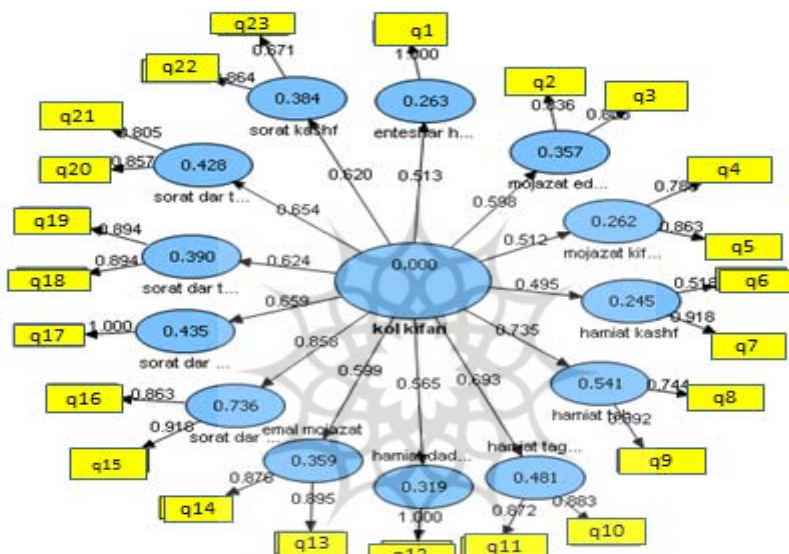
سوالات	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد
۱- اعلام عمومی اسامی کارکنان مجرم در صبحگاه‌های مراکز ناجا	۶/۸	۱۵/۱	۲۸/۴	۳۱/۵	۱۸/۲
۲- اجباری بودن داشتن تحصیلات حقوقی در به‌کارگیری نیرو در بخشهای بازرسی و حفاظت اطلاعات	۳/۴	۸/۲	۲۷/۷	۳۸/۷	۲۱/۹
۳- سیاست اجبار کردن کارکنان مجرم ناجا به استعفا از ناجا به عنوان جنبه‌ای از شدت عمل در اعمال مجازات اداری	۷/۵	۱۰/۶	۳۳/۹	۲۹/۵	۱۸/۵
۴- استفاده از سازوکارهای بین‌المللی (عضویت در معاهدات بین‌المللی ضد فساد و جرم از سوی دولت جمهوری اسلامی)	۵/۱	۱۳/۷	۳۵/۳	۳۲/۵	۱۳/۴
۵- صدور احکام شدید کیفری از سوی نهادهای صالح	۲/۴	۷/۲	۲۴/۳	۴۲/۸	۲۳/۳
۱- ایجاد مرجع مستقل بیرونی رسیدگی به شکایات علیه نیروی انتظامی	۱۱	۱۰/۳	۳۱/۸	۲۹/۱	۱۷/۸
۲- اجباری بودن داشتن تحصیلات حقوقی در به‌کارگیری نیرو در بخشهای بازرسی و حفاظت اطلاعات	۳/۴	۶/۵	۳۰/۵	۳۳/۲	۲۶/۴
۳- ناشناس ماندن افسران رسیدگی کننده به جرائم ارتكابی کارکنان ناجا	۴/۱	۸/۲	۲۶	۳۵/۳	۲۶/۴
۴- پیگیری و مصمم بودن فرمانده کارکنان مجرم در تعقیب و اقامه دعوا	۰/۳	۵/۵	۱۷/۵	۳۸/۷	۳۸

ادامه جدول (۵): توزیع درصد فراوانی گویه‌های پرسشنامه پژوهش

سؤالات	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد
۵- حتمیت در تعقیب و اقامه جرم علیه متهم (قطعی بودن و بدون استثنا و تبعیض بودن)	۰/۳	۲/۴	۱۷/۲	۴۳	۳۷/۱
۶- پیگیری و مصمم بودن فرمانده کارکنان مجرم در تعقیب و اقامه دعوا	۰/۳	۲/۷	۱۷/۱	۴۳/۸	۳۶
۷- حتمیت و استثنا بردار نبودن میان تمام کارکنان مجرم ناجا مرحله دادرسی در مرجع قضایی (برگزاری جلسات دادگاه)		۲/۷	۱۴/۱	۴۳	۴۰/۲
۸- حتمیت اعمال مجازاتهای قضایی و اداری از سوی نهادهای صالح		۳/۴	۱۲/۷	۴۴/۵	۳۹/۴
۹- حتمی بودن اعمال مجازاتهای اداری کارکنان مجرم (توبیخ‌های کتبی، تعلیق از کار، کسر حقوق و درجه...) از سوی فرماندهان و مدیران	۰/۷	۳/۱	۱۳/۷	۴۱/۴	۴۱/۱
۱- استفاده از مشاوران خبره (حتی مشاوران بیرون از سازمان ناجا)	۱/۴	۲/۴	۱۶/۴	۳۷/۳	۴۲/۵
۲- اجباری بودن داشتن تحصیلات حقوقی در به‌کارگیری نیرو در بخشهای بازرسی و حفاظت اطلاعات	۱/۷	۴/۸	۲۸/۱	۳۳/۶	۳۱/۸
۳- ناشناس ماندن افسران رسیدگی کننده به جرائم ارتكابی کارکنان ناجا	۲/۴	۷/۲	۲۴	۴۰/۴	۲۶
۴- پیگیری و مصمم بودن فرمانده کارکنان مجرم در تعقیب و اقامه دعوا	۰/۳	۲/۴	۲۰/۲	۴۴/۲	۳۲/۹
۵- سرعت عمل در تعقیب و اقامه جرم علیه متهم (فرستادن سریع پرونده به مرجع قضایی)		۲/۷	۱۴	۴۱/۱	۴۲/۱
۶- پیگیری و مصمم بودن فرمانده کارکنان مجرم در تعقیب و اقامه دعوا	۰/۳	۲/۷	۱۴/۷	۴۷/۳	۳۴/۹
۷- سرعت عمل در مرحله دادرسی در مرجع قضایی (برگزاری جلسات دادگاه)	۰/۳	۲/۷	۱۶/۱	۴۱/۱	۳۹/۷
۸- سرعت عمل در اعمال مجازاتهای قضایی و اداری از سوی نهادهای صالح		۳/۸	۱۴	۴۵/۵	۳۶/۶
۹- اعمال سریع مجازاتهای اداری کارکنان مجرم (توبیخ های کتبی، تعلیق از کار، کسر حقوق و درجه...)	۲/۷	۴/۵	۱۲	۴۳/۵	۳۷/۳
میانگین	۲/۳۷	۵/۷۷	۲۱/۲۹	۳۹/۱۷	۳۱/۳۷

در جدول پنج گویه اول به ویژگی شدت، ۹ گویه دوم به ویژگی حتمیت و ۹ گویه آخر به ویژگی سرعت مربوط است.

همان طور که از اعداد و درصد های ویژگی های مربوط به هر بعد روشن است در نظر فرماندهان و رؤسای ستادهای استان ناجا در سراسر کشور، سرعت عمل در کشف، تعقیب، دادرسی و اعمال مجازات می تواند بیشترین کارایی و تأثیر را در بحث پیشگیری کیفری از جرائم کارکنان ناجا داشته باشد؛ پس از آن هم با استناد به جدول، حتمیت در پیشگیری کیفری و شدت عمل در رتبه های بعدی اهمیت قرار می گیرد.

شکل (۲): عوامل و شاخصهای رویکردهای پلیس ایران در پیشگیری کیفری از جرائم کارکنان

نمودار نشان می دهد که بارهای عاملی عوامل و شاخصهای رویکردهای پلیس ایران در پیشگیری کیفری از جرائم کارکنان، که شامل ۱۳ عامل و ۲۳ شاخص است از ۰/۴ بیشتر است که در سطح ۰/۹۵ معنادار است. مقدار بار عاملی انتشار حکم مجازات مجرم، شدت مجازات اداری، شدت مجازات کیفری در بعد شدت از بعد پیشگیری کیفری به ترتیب برابر ۰/۵۱۳، ۰/۵۳۸ و ۰/۵۱۲ است. مقدار ضریب بتا حتمیت در کشف جرم، حتمیت در تحقیقات مقدماتی، حتمیت در تعقیب و اقامه دعوا، حتمیت در دادرسی، حتمیت در اعمال مجازات کیفری و اداری در بعد حتمیت از بعد پیشگیری کیفری به ترتیب برابر ۰/۴۹۵، ۰/۷۳۵، ۰/۶۹۳، ۰/۵۶۵ و ۰/۵۹۹ است. هم چنین، مقدار بار عاملی سرعت در کشف جرم، سرعت در تحقیقات مقدماتی، سرعت در

تعقیب و اقامه دعوا، سرعت در دادرسی، سرعت در اعمال مجازات کیفری و اداری از بعد سرعت در پیشگیری کیفری به ترتیب برابر $0/620$ ، $0/654$ ، $0/624$ ، $0/659$ و $0/858$ است. هم‌چنین خروجی الگوریتم PLS-Smart نشان داد که اعتبار مرکب الگوی اندازه‌گیری متغیرهای پنهان تحقیق یعنی متغیرهای عوامل شدت، حتمیت و سرعت به ترتیب برابر $0/78$ ، $0/75$ و $0/72$ است که با توجه به مقدار قابل قبول برای این شاخص $0/7$ مناسب و قابل قبول است. علاوه بر این برای بررسی روایی همگرای الگوی اندازه‌گیری عوامل شدت، حتمیت و سرعت پیشگیری کیفری از میانگین واریانس استخراج شده^۱ استفاده شد که اندازه‌های آن به ترتیب برابر $0/60$ ، $0/59$ و $0/57$ است که با توجه به مقدار قابل قبول برای این شاخص $0/5$ مناسب و قابل قبول است. در پایان برای بررسی کیفیت الگوی ساختاری از شاخص افزونگی با روایی متقاطع استفاده شد. این شاخص در واقع توانایی الگوی ساختاری را در پیش‌بینی متغیرهای مشاهده‌پذیر از طریق مقایسه متغیر پنهان متناظرش می‌سنجد. مقدار این شاخص الگو برای متغیرهای سرعت، حتمیت و شدت در پیشگیری کیفری به ترتیب برابر $0/25$ ، $0/29$ و $0/18$ است. که مقادیر مثبت این شاخص نشان‌دهنده کیفیت مناسب الگوی ساختاری است.

۸. نتیجه‌گیری

هدف اصلی این پژوهش، شناسایی رویکرد اصلی پلیس ایران در پیشگیری کیفری از جرائم کارکنان این نیرو است. در کنار این هدف اصلی، هدف جزئی‌تری هم از جمله شناسایی رویکردهای فرعی پلیس ایران در پیشگیری کیفری از جرائم کارکنان دنبال شده است. رویکرد و مجموعه فنون و روشهای پیشگیری کیفری یکی از دو بعد اصلی مجموعه رویکردهای پیشگیرانه است. برای کشف عوامل و ویژگیهای این رویکرد پیش از هرچیز منابع دانشگاهی، کتابها، مقالات، پایان‌نامه‌ها، مصاحبه‌ها و پژوهشهای نزدیک به موضوع، چه در حوزه دانشگاهی و چه تحقیقاتی داخل سازمان ناجا مطالعه و بررسی شد. نهایتاً این بعد از اقدامات پیشگیرانه به سه عامل اصلی شدت، سرعت و حتمیت تقسیم‌بندی شد. طبق آزمون فریدمن، که برای رتبه‌بندی عوامل ابعاد مختلف الگو صورت گرفته است، عامل سرعت با میانگین $3/38$ ، عامل حتمیت با میانگین $2/93$ ، و عامل شدت با میانگین $1/73$ به ترتیب در رتبه ۱ تا ۳ درجه اهمیت عوامل پیشگیری کیفری قرار می‌گیرد.

بنابراین پاسخ پرسش اصلی این پژوهش این است که رویکرد پلیس ایران در پیشگیری

کیفری از جرائم کارکنان بر "سرعت" مبتنی است. در میان ویژگیهای عامل سرعت، که رتبه اول اهمیت را میان فرماندهان ستادهای مراکز استان ناجا کسب کرده است، ویژگی سرعت عمل در مرحله دادرسی با فراوانی ۴۰٪ در گزینه بسیار زیاد با بیشترین اهمیت، و پس از آن ویژگیهای سرعت در تعقیب و اقامه دعوا با ۳۸/۵٪، سرعت در کشف جرم با ۳۷/۱۵٪، سرعت در اعمال مجازات کیفری و اداری با ۳۷٪ و در نهایت سرعت در تحقیقات مقدماتی با ۳۰٪ فراوانی گزینه خیلی زیاد در رتبه‌های بعدی اهمیت قرار دارد.

در کنار تسهیل واقعی و سرعت بخشیدن عملی به تحقیقات، تشکیل پرونده و تعقیب متهمان، تثبیت و تبلیغ این رویکرد در سازمان اگر از اهمیت بیشتری برخوردار نباشد اهمیت کمتری ندارد. در فرهنگ سازمانی و میان کارکنان باید اطمینان و ذهنیت ۱۰۰ درصدی از سریع بودن مقابله و برخورد با جرائم باشد تا بتواند به صرف نظر کردن مجرمان بالقوه از ارتکاب جرائم منجر شود.

همان طور که پیشتر در پاسخ به پرسش اول اشاره شد، عامل حتمیت با کسب نمره ۲/۹۳ و کسب میانگین ۳۳٪ پاسخ خیلی زیاد پس از سرعت، دارای بیشترین اهمیت در نظر فرماندهان و خبرگان بوده است. رتبه‌بندی ویژگیهای این عامل بدین شرح است: ویژگی حتمیت در اعمال مجازات کیفری و اداری با ۴۰/۵٪ فراوانی گزینه خیلی زیاد در رتبه اول و پس از آن ویژگی حتمیت در تعقیب و اقامه دعوا با ۳۶٪، حتمیت در تحقیقات مقدماتی با ۳۲٪، حتمیت در کشف جرم با ۲۲٪ و ویژگی حتمیت در دادرسی با ۲۰٪ فراوانی گزینه خیلی زیاد در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرد. درباره عامل شدت هم، که دارای کمترین رتبه در آزمون فریدمن و کمترین میانگین پاسخ خیلی زیاد در سنجش کمی بود، رتبه‌بندی ویژگیها به شرح ذیل است: شدت مجازات اداری با ۲۰/۲۵٪ فراوانی خیلی زیاد و پس از آن شدت مجازات کیفری با ۱۸/۵٪ و انتشار حکم مجازات مجرم با ۱۸٪ فراوانی گزینه خیلی زیاد در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرد. بنابراین، پاسخ به سؤال فرعی این تحقیق بدین شرح است که رویکرد فرعی پلیس ایران به پیشگیری کیفری از جرائم کارکنان در درجه اول بر "حتمیت" و در درجه بعدی بر "شدت" مبتنی است.

در باب بعد "حتمیت" بیش از هر چیز بر "حتمی بودن اعمال مجازاتهای اداری کارکنان مجرم (تویخ‌های کتبی، تعلیق از کار، کسر حقوق و درجه...)) از سوی فرماندهان و مدیران" و "حتمیت و استثنا بردار نبودن میان تمام کارکنان مجرم ناجا مرحله دادرسی در مرجع قضایی (برگزاری جلسات دادگاه)" مورد تأکید قرار گرفته است.

۹. پیشنهاد‌های کاربردی

- در مناسبت‌های متفاوت از جمله برنامه‌های صبحگاهی، مجامع و همایش‌های درون سازمانی به این مقوله، اهمیت آن در ناجا و بیان موارد و نمونه‌های عملیاتی بیش از پیش پرداخته شود تا تمامی نیروها با عزم جدی برخورد سریع با ارتکاب جرائم در ناجا رو به رو شوند و از رسوخ آن در فرهنگ سازمان اطمینان کسب کنند.
- در برنامه‌ریزیها و تعیین راهبردها بیش از هرچیز بر رفع هرگونه تبعیض، مساوی بودن برخوردها و از بین بردن هرگونه حاشیه امن احتمالی برای برخی کاکنان در تعقیب، فرستادن پرونده به مراجع قضایی و اعمال مجازات اداری، که در حیطه اختیارات ناجا است، پرداخته شود. در بعد شدت هم با توجه به نتایج نظر سنجی، پیشنهاد می‌شود تقویت و تشدید مجازات‌های اداری و درون سازمانی در صدر اهمیت برنامه‌ریزیهای آینده ناجا قرار گیرد.
- در برنامه‌ریزیها و طراحی دستورالعمل و آیین‌نامه‌های اجرایی بیش از هرچیز باید به راهکارهای سرعت بخشیدن و آسانی مقابله کیفری با تخلفات و جرائم و احیاناً ارجاع پرونده‌ها به مراجع قضایی پرداخته شود.

فهرست منابع

- ابراهیمی، شهرام و صفایی آتشگاه، حامد (۱۳۹۴). "رویکرد قانونگذار به پیشگیری از جرم در قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد"، پژوهشنامه حقوق کیفری، ۲-۷، ش ۶
- آشوری، محمد و صبوری‌پور، محمد (۱۳۹۴). "مقایسه اثر شدت و قطعیت حبس بر بازدارندگی آن"، مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۱-۱۷
- بیات، بهرام، شرافتی‌پور، جعفر و عبدی، نرگس (۱۳۸۷). "پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع‌محور"، تهران: معاونت اجتماعی ناجا
- جندلی، منون (۱۳۹۳). "درآمدی بر پیشگیری از جرم"، (ا. شهرام، Trans.). تهران: نشر میزان.
- جهانتاب، محمد و داوودی، ابراهیم (۱۳۹۱)، "ارتقای مشارکت محلی در پیشگیری از جرم"، نشریه مطالعات پیشگیری از جرم، ش ۲۲.
- دادبان، حسن و آقایی، سارا (۱۳۸۸). "بازدارندگی و نقش آن در پیشگیری از جرم"، فصلنامه حقوق، ش ۳۹، ۱۲۵-۱۴۸.
- دستورالعمل اجرایی آیین‌نامه تشویقی فرماندهان، ۱۳۹۲

- زهروی، رضا (۱۳۹۳). "طراحی مدلی برای پیشگیری از بروز تخلفات و جرائم فرماندهان و مدیران ناجا"، تهران: بازرسی کل ناجا.
- علی بابایی، غلامرضا (۱۳۸۵). "تاریخ ارتش ایران از هخامنشی تا عصر پهلوی"، تهران: آشتیان.
- قاسمی مقدم، حسن (۱۳۸۸). "رویکرد مدیریت خطر در پیشگیری از تکرار جرم در پیشگیری از تکرار جرم و بزه دیدگی"، مجموعه مقالات نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم، ۱۸۷-۲۱۰.
- مجموعه پیشگیری از جرائم معاونان نیرو انتظامی ناجا، ۱۳۸۴
- محسنی، فرید (۱۳۹۰). "سهم کودکان و نوجوانان از عدالت کیفری در فضای مجازی و حقیقی"، آموزه‌های حقوق کیفری، (۱۱).
- میرخلیلی، محمد (۱۳۸۸). "پیشگیری وضعی از بزهکاری با نگاه به سیاست جنایی اسلام"، تهران
- نجفی ابرنآبادی، علی حسین (۱۳۹۱). "جزوه جرم‌شناسی پیشگیری، مجتمع آموزش عالی قم".
- نجفی توانا، علی (۱۳۹۲). "جرم انگاری در نظام کیفری جمهوری اسلامی ایران"، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ۵ (۸)، ۱۴۹-۱۷۰.
- نوروزی، بهرام، بارانی، محمد و سرکشیکیان، سید محمد حسین (۱۳۹۲). "پیشگیری از جرم از نظریه تا عمل با تأکید بر نقش پلیس"، تهران: دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.
- نیازپور، امیرحسین (۱۳۹۳). "اساسی‌سازی حقوق پیشگیری از جرم در ایران"، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۲ (۶)، ۹۱-۱۱۱.
- وروایی، اکبر (۱۳۹۴). "نقش نظارت سازمانی در پیشگیری از جرائم و تخلفات کارکنان نیروی انتظامی"، فصلنامه نظارت و بازرسی، ۹ (۳۱)، ۴۳-۷۲.